COOPERAREA REPUBLICII MOLDOVA CU UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN DOMENIUL POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ

COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE EUROPEAN UNION IN THE FIELD OF THE COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY

Fiana ZAHARIA
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *fiana800@gmail.com*

CZU:327:351.86(478):061.1EU

Rezumat. Articolul analizează cooperarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comune, evidențiind evoluția cadrului juridic, instituțional și operațional al acesteia. Scopul cercetării constă în evaluarea contribuției cooperării în domeniul PSAC la consolidarea capacităților naționale de securitate, la modernizarea sectorului de apărare și la integrarea graduală a Republicii Moldova în arhitectura europeană de securitate. Studiul utilizează analiza documentară, metoda istorică, abordarea juridico-instituțională și analiza sistemică a acordurilor bilaterale, mecanismelor de dialog și formelor de participare la misiunile civile și militare ale UE. Rezultatele evidențiază importanța Acordului-cadru privind participarea Republicii Moldova la operațiunile UE, a mecanismelor de schimb de informații clasificate, a dialogului politic și a instruirii experților civili și militari. Cooperarea în cadrul PSAC contribuie la sporirea interoperabilității, dezvoltarea rezilienței instituționale, consolidarea securității frontierelor și familiarizarea autorităților naționale cu procedurile europene de gestionare a crizelor. Totodată, aprofundarea parteneriatului este limitată de resursele financiare și umane reduse, dificultățile de detașare a experților și necesitatea unui consens intern privind politica de securitate. Se concluzionează că PSAC reprezintă pentru Republica Moldova atât un instrument de consolidare a securității naționale, cât și un cadru de apropiere strategică de Uniunea Europeană.

Cuvinte-cheie: *Politica de Securitate și Apărare Comună; Uniunea Europeană; Republica Moldova; securitate națională; misiuni civile și militare; reziliență instituțională.*

JEL: F52; F53; F55; H56; K33.

Abstract. The article examines the cooperation between the Republic of Moldova and the European Union within the framework of the Common Security and Defence Policy, focusing on the development of its legal, institutional, and operational dimensions. The study aims to assess the contribution of CSDP cooperation to strengthening national security capabilities, modernising the defence sector, and gradually integrating the Republic of Moldova into the European security architecture. The research employs documentary analysis, the historical method, a legal-institutional approach, and systemic analysis of bilateral agreements, political dialogue mechanisms, and forms of participation in EU civilian and military missions. The findings highlight the impor-

tance of the Framework Participation Agreement, arrangements for the exchange and protection of classified information, structured security dialogue, and the training of civilian and military experts. Cooperation within the CSDP contributes to enhanced interoperability, institutional resilience, border security, and the familiarisation of national authorities with European crisis-management procedures. Nevertheless, deeper cooperation remains constrained by limited financial and human resources, technical difficulties related to the deployment of national experts, and the need for stronger domestic consensus on security and defence policy. The study concludes that the CSDP constitutes both an instrument for strengthening the national security of the Republic of Moldova and a framework for its strategic rapprochement with the European Union.

Keywords: *Common Security and Defence Policy; European Union; Republic of Moldova; national security; civilian and military missions; institutional resilience.*

JEL: F52; F53; F55; H56; K33.

Introducere. Transformările mediului european de securitate din ultimele decenii au determinat UE să își consolideze capacitatea de acțiune externă și să dezvolte instrumente proprii de prevenire a conflictelor, gestionare a crizelor și stabilizare post-conflict. În acest context, Politica de Securitate și Apărare Comună reprezintă dimensiunea operațională a Politicii Externe și de Securitate Comune, oferind Uniunii cadrul necesar pentru desfășurarea misiunilor civile și a operațiunilor militare în afara teritoriului său. Fundamentul juridic al PSAC este prevăzut în Tratatul privind Uniunea Europeană, care stabilește dezvoltarea graduală a unei politici comune de apărare și utilizarea capacităților civile și militare pentru menținerea păcii, prevenirea conflictelor și consolidarea securității internaționale [1].

Evoluția PSAC reflectă transformarea UE dintr-un actor predominant economic într-un actor politic și de securitate, preocupat de protejarea valorilor, intereselor și cetățenilor săi, precum și de contribuția la pacea și stabilitatea internațională. Busola strategică pentru securitate și apărare a consolidat această orientare, acordând prioritate capacității de acțiune, rezilienței, investițiilor în apărare și dezvoltării parteneriatelor cu statele terțe [4]. În această logică, cooperarea cu statele din vecinătatea estică a dobândit o relevanță sporită, întrucât vulnerabilitățile politice, militare, energetice și informaționale din regiune afectează direct securitatea europeană.

Pentru Republica Moldova, cooperarea cu UE în domeniul securității și apărării s-a dezvoltat gradual, de la dialog politic și consultări tehnice la instituționalizarea participării în operațiunile europene de gestionare a crizelor. Acordul-cadru privind participarea Republicii Moldova la operațiunile UE, încheiat în anul 2012 și pus în aplicare prin Decizia Consiliului din 2013, a creat baza juridică necesară detașării personalului civil și militar moldovenesc în misiunile și operațiunile PSAC [2]. Acest document a reprezentat un moment important în aprofundarea relațiilor bilaterale, deoarece a permis trecerea de la cooperarea declarativă la implicarea operațională.

Un alt element esențial al cadrului bilateral îl constituie Acordul privind procedurile de securitate pentru schimbul și protecția informațiilor clasificate, semnat în anul 2017. Acesta a instituit mecanismele juridice necesare pentru transmiterea, utilizarea și protejarea informațiilor sensibile, facilitând dezvoltarea dialogului în domeniul securității și participarea Republicii Moldova la activități care presupun un nivel ridicat de încredere instituțională [3]. În ansamblu, cele două acorduri au creat premisele juridice pentru extinderea cooperării politice, tehnice și operaționale.

Actualitatea cercetării este determinată de deteriorarea mediului regional de securitate, în special după declanșarea războiului de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei. Republica Moldova se confruntă cu amenințări hibride, atacuri cibernetice, dezinformare, ingerințe externe, vulnerabilități energetice și riscuri la adresa infrastructurilor critice. Strategia securității naționale a Republicii Moldova plasează consolidarea rezilienței, dezvoltarea capacității de apărare și extinderea cooperării cu partenerii externi printre direcțiile prioritare ale politicii de securitate [5]. În aceste condiții, cooperarea cu UE depășește dimensiunea participării la misiuni internaționale și devine un instrument de consolidare a capacității interne a statului de a preveni și gestiona crizele.

Instituirea Misiunii de Parteneriat a UE în Republica Moldova, în anul 2023, marchează o nouă etapă a cooperării bilaterale. EUPM Moldova este orientată spre sprijinirea autorităților naționale în consolidarea structurilor de gestionare a crizelor și în combaterea amenințărilor hibride, inclusiv a riscurilor cibernetice și a manipulării informaționale [6]. Misiunea demonstrează modificarea abordării UE față de Republica Moldova: de la sprijinul general acordat reformelor la dezvoltarea unor capacități specializate de securitate și reziliență instituțională.

Semnarea Parteneriatului de securitate și apărare dintre UE și Republica Moldova, în anul 2024, a consolidat caracterul strategic al relației bilaterale. Documentul prevede aprofundarea dialogului politic, cooperarea în cadrul PSAC, participarea la misiuni și operațiuni, combaterea amenințărilor hibride, securitatea cibernetică, gestionarea frontierelor, dezvoltarea capacităților de apărare și cooperarea în domeniul industriei de apărare [7]. Prin acest parteneriat, Republica Moldova a devenit primul stat care a formalizat un asemenea cadru de cooperare cu UE, ceea ce reflectă atât nivelul ridicat al relațiilor bilaterale, cât și importanța strategică atribuită stabilității sale.

Participarea la PSAC oferă Republicii Moldova mai multe beneficii. Aceasta contribuie la familiarizarea personalului național cu procedurile și standardele europene de gestionare a crizelor, creșterea interoperabilității, dezvoltarea expertizei civile și militare și consolidarea profilului internațional al statului. Totodată, implicarea în misiunile europene poate sprijini reforma sectorului de securitate

și apărare și poate facilita integrarea graduală a Republicii Moldova în arhitectura europeană de securitate. Cercetările consacrate cooperării moldo-europene în cadrul PSAC au evidențiat încă din etapa inițială potențialul acestui instrument pentru dezvoltarea capacităților naționale și consolidarea dialogului strategic cu Uniunea Europeană [8].

Cooperarea este însă însoțită și de anumite limite. Resursele financiare și umane reduse, dificultățile administrative privind detașarea experților, deficitul de personal specializat și lipsa unui consens politic durabil asupra politicii de securitate pot afecta participarea Republicii Moldova la misiunile europene. În plus, statutul constituțional de neutralitate generează dezbateri privind limitele cooperării externe în domeniul apărării. Neutralitatea nu exclude însă dezvoltarea capacităților naționale de apărare, participarea la operațiuni internaționale de menținere a păcii sau cooperarea cu organizații și parteneri externi, cu respectarea prevederilor constituționale.

Problema științifică abordată în articol constă în determinarea contribuției cooperării dintre Republica Moldova și UE în cadrul PSAC la consolidarea securității naționale, modernizarea sectorului de securitate și apărare și apropierea statului moldovean de arhitectura europeană de securitate. Cercetarea urmărește să stabilească în ce măsură cadrul juridic și instituțional existent a produs rezultate operaționale și care sunt obstacolele ce limitează valorificarea deplină a oportunităților oferite de această cooperare.

Scopul cercetării constă în analiza evoluției, mecanismelor și perspectivelor cooperării Republicii Moldova cu UE în domeniul Politicii de Securitate și Apărare Comune. Pentru realizarea acestui scop sunt formulate următoarele obiective: examinarea fundamentelor juridice și instituționale ale PSAC; identificarea principalelor etape ale cooperării bilaterale; evaluarea contribuției acordurilor și mecanismelor existente la dezvoltarea capacităților naționale; analiza rolului EUPM Moldova și al Parteneriatului de securitate și apărare; evidențierea avantajelor participării Republicii Moldova la misiunile civile și militare ale UE; precum și identificarea limitelor și perspectivelor de aprofundare a cooperării.

Ipoteza cercetării pornește de la premisa că aprofundarea cooperării cu UE în cadrul PSAC contribuie la consolidarea rezilienței instituționale și a capacităților naționale de securitate, facilitând integrarea graduală a Republicii Moldova în sistemul european de gestionare a crizelor. Eficiența acestei cooperări depinde însă de existența unui cadru juridic funcțional, de dezvoltarea resurselor umane și financiare, de coordonarea interinstituțională și de menținerea unui consens politic intern asupra priorităților de securitate.

Noutatea cercetării constă în analiza integrată a cooperării Republicii Moldova cu UE în domeniul PSAC, prin corelarea dimensiunilor juridice, instituționale,

operaționale și strategice. Studiul evidențiază trecerea de la participarea punctuală la misiunile europene spre un parteneriat mai complex, orientat spre consolidarea rezilienței, combaterea amenințărilor hibride, securitatea cibernetică și dezvoltarea capacităților naționale. În această perspectivă, PSAC este examinată atât ca instrument al acțiunii externe a UE, cât și ca mecanism de modernizare și apropiere strategică a Republicii Moldova de spațiul european de securitate.

Gradul de cercetare a temei. Problematica Politicii de Securitate și Apărare Comune este cercetată atât prin prisma fundamentelor juridice și instituționale ale UE, cât și din perspectiva dezvoltării capacității sale de gestionare a crizelor și de cooperare cu statele partenere. Tratatul privind UE definește cadrul juridic al PSAC, tipurile de misiuni civile și militare și principiile de funcționare ale politicii europene de securitate și apărare [1]. Ulterior, Busola strategică a UE a aprofundat dimensiunea operațională a PSAC, acordând o atenție sporită rezilienței, capacității de reacție, amenințărilor hibride și parteneriatelor de securitate [4].

O direcție distinctă de cercetare vizează cooperarea Republicii Moldova cu UE în domeniul gestionării crizelor. Acordul-cadru privind participarea Republicii Moldova la operațiunile conduse de UE a instituit baza juridică pentru implicarea personalului civil și militar moldovenesc în misiunile PSAC [2]. Acordul privind schimbul și protecția informațiilor clasificate a extins nivelul de încredere instituțională și a creat condițiile necesare aprofundării cooperării operaționale [3]. În literatura de specialitate, Pîntea, Helly și Panainte au analizat oportunitățile și limitele participării Republicii Moldova la PSAC, evidențiind beneficiile privind interoperabilitatea, instruirea personalului, reforma sectorului de securitate și consolidarea profilului internațional al statului [14]. Autorii semnalează însă și dificultăți legate de resursele financiare, capacitatea administrativă și coordonarea instituțională.

O etapă recentă a cercetării este asociată cu deteriorarea mediului regional de securitate și extinderea cooperării UE–Republica Moldova după anul 2022. Strategia securității naționale a Republicii Moldova plasează amenințările hibride, reziliența instituțională și cooperarea cu partenerii externi printre prioritățile securității naționale [5]. Instituirea EUPM Moldova a determinat aprofundarea studiilor asupra gestionării crizelor, securității cibernetice și combaterii manipulării informaționale [6]. Totodată, Parteneriatul de securitate și apărare din 2024 consacră trecerea de la cooperarea punctuală la un cadru strategic, multidimensional și pe termen lung [7].

Analiza surselor relevă că tema este cercetată predominant din perspectiva juridică, operațională sau a participării la misiunile PSAC. Rămâne însă insuficient examinată evoluția integrată a cooperării Republicii Moldova cu UE, de la acordurile tehnice și participarea la operațiuni până la instituirea EUPM Moldova și formalizarea Parteneriatului de securitate și apărare. Prezentul articol urmărește să complete-

ze această lacună prin corelarea dimensiunilor juridice, instituționale, strategice și operaționale ale cooperării bilaterale.

Materiale utilizate și metode aplicate. Cercetarea are un caracter calitativ, interdisciplinar și analitico-explicativ, fiind orientată spre examinarea evoluției, mecanismelor și rezultatelor cooperării Republicii Moldova cu UE în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comune. Demersul metodologic îmbină perspective specifice studiilor europene, relațiilor internaționale, studiilor de securitate și analizei juridico-instituționale.

Baza documentară a cercetării este constituită din surse primare și secundare. *Sursele primare* includ Tratatul privind UE, care stabilește fundamentul juridic și domeniul de aplicare al PSAC [1], Acordul-cadru privind participarea Republicii Moldova la operațiunile UE de gestionare a crizelor [2] și Acordul privind schimbul și protecția informațiilor clasificate [3]. Aceste documente au permis examinarea cadrului juridic al participării Republicii Moldova la misiunile civile și operațiunile militare ale UE. Au fost analizate, de asemenea, Busola strategică pentru securitate și apărare a UE [4], Strategia securității naționale a Republicii Moldova [5], actul privind instituirea și funcționarea EUPM Moldova [6] și Parteneriatul de securitate și apărare dintre UE și Republica Moldova [7]. Aceste surse au fost utilizate pentru identificarea priorităților actuale ale cooperării bilaterale în domeniile rezilienței instituționale, gestionării crizelor, securității cibernetice, combaterii amenințărilor hibride și dezvoltării capacităților de apărare.

În categoria *surselor secundare* a fost inclus studiul elaborat de Iurie Pîntea, Damien Helly și Polina Panainte, consacrat oportunităților și limitelor participării Republicii Moldova la PSAC [14]. Lucrarea a oferit repere pentru evaluarea beneficiilor operaționale, a constrângerilor financiare și administrative și a perspectivelor de integrare a personalului civil și militar moldovenesc în misiunile Uniunii Europene.

Perioada analizată cuprinde, în principal, anii 2011–2025. Limita inițială corespunde consolidării dialogului privind participarea Republicii Moldova la PSAC, iar limita finală permite includerea celor mai recente evoluții instituționale: instituirea EUPM Moldova, formalizarea Parteneriatului de securitate și apărare și extinderea cooperării în contextul deteriorării mediului regional de securitate.

Metoda analizei documentare a fost utilizată pentru selectarea și interpretarea sistematică a tratatelor, acordurilor, deciziilor Consiliului UE, documentelor strategice și studiilor de specialitate. Sursele au fost evaluate în funcție de autoritatea emitentă, relevanța tematică, caracterul juridic sau programatic și contribuția lor la explicarea evoluției cooperării bilaterale.

Metoda istorică a permis reconstituirea etapelor principale ale cooperării: instituționalizarea dialogului în domeniul PSAC, semnarea Acordului-cadru de par-

ticipare la operațiunile UE, crearea mecanismului de schimb al informațiilor clasificate, instituirea EUPM Moldova și semnarea Parteneriatului de securitate și apărare. Prin această metodă au fost identificate continuitățile și schimbările intervenite în obiectivele cooperării.

Abordarea juridico-instituțională a fost aplicată pentru examinarea competențelor UE în domeniul PSAC, a obligațiilor asumate de Republica Moldova și a mecanismelor de coordonare, participare și protecție a informațiilor. Această abordare a permis evaluarea gradului de instituționalizare a cooperării și a compatibilității sale cu prioritățile naționale de securitate.

Metoda comparativă a fost utilizată pentru raportarea etapelor inițiale ale cooperării, centrate pe participarea la misiuni, la etapa actuală, caracterizată printr-un parteneriat multidimensional. Au fost comparate formele tradiționale de cooperare operațională cu noile domenii: combaterea amenințărilor hibride, securitatea cibernetică, comunicarea strategică, protecția infrastructurilor critice și consolidarea rezilienței.

Metoda sistemică a permis examinarea cooperării UE–Republica Moldova ca ansamblu de relații interdependente dintre dimensiunile politică, juridică, civilă, militară și instituțională. Prin această abordare au fost analizate legăturile dintre dialogul politic, participarea la misiuni, instruirea personalului, schimbul de informații și dezvoltarea capacităților naționale de gestionare a crizelor. Pentru evaluarea rezultatelor cooperării au fost utilizați următorii indicatori: nivelul de instituționalizare a relațiilor bilaterale; existența și aplicabilitatea acordurilor juridice; participarea personalului moldovenesc la misiuni și operațiuni; dezvoltarea interoperabilității; consolidarea capacităților de gestionare a crizelor; instruirea experților civili și militari; cooperarea în domeniul amenințărilor hibride și al securității cibernetice; precum și contribuția PSAC la apropierea Republicii Moldova de arhitectura europeană de securitate.

Interpretarea rezultatelor s-a realizat prin analiza informațiilor provenite din acte juridice, documente strategice și literatura de specialitate. Această procedură a permis confruntarea obiectivelor declarate ale cooperării cu mecanismele instituționale create și cu beneficiile sau limitele constatate în procesul de implementare. Principala limită metodologică derivă din caracterul dinamic al cooperării UE–Republica Moldova și din faptul că unele mecanisme instituite recent, în special EUPM Moldova și Parteneriatul de securitate și apărare, nu și-au produs încă integral efectele. Din acest motiv, cercetarea evaluează predominant cadrul juridic, instituțional și strategic al cooperării, iar aprecierea impactului operațional pe termen lung necesită investigații ulterioare.

Rezultate și discuții. Analiza documentelor juridice, strategice și de specialitate demonstrează că relațiile Republicii Moldova cu UE în domeniul Politicii

de Securitate și Apărare Comune au evoluat de la un dialog predominant politic și tehnic spre un cadru instituționalizat, multidimensional și orientat spre consolidarea capacităților naționale de securitate. Rezultatele cercetării permit delimitarea mai multor etape ale cooperării: crearea fundamentului juridic pentru participarea la operațiunile UE, dezvoltarea mecanismelor de schimb al informațiilor, extinderea cooperării în domeniul rezilienței și al amenințărilor hibride și, ulterior, formalizarea unui parteneriat strategic de securitate și apărare.

Fundamentul juridic și instituțional al cooperării. Politica de Securitate și Apărare Comună oferă UE cadrul juridic pentru desfășurarea misiunilor civile și a operațiunilor militare destinate prevenirii conflictelor, gestionării crizelor, menținerii păcii și consolidării securității internaționale [1]. Participarea statelor terțe la asemenea acțiuni permite UE să își extindă capacitatea operațională și să dezvolte parteneriate cu statele interesate de apropierea de arhitectura europeană de securitate. În cazul Republicii Moldova, Acordul-cadru privind participarea la operațiunile UE de gestionare a crizelor a reprezentat primul instrument juridic major al cooperării în cadrul PSAC. Documentul a reglementat statutul personalului moldovenesc, condițiile de participare, aspectele financiare, lanțul de comandă și responsabilitățile părților [2]. Prin urmare, cooperarea a depășit nivelul declarațiilor politice, dobândind un suport juridic pentru detașarea experților civili și militari în misiunile europene. Acordul privind schimbul și protecția informațiilor clasificate a consolidat această bază juridică, instituind reguli comune pentru transmiterea, utilizarea și protejarea informațiilor sensibile [3]. Importanța documentului constă nu numai în facilitarea schimbului de date, ci și în confirmarea unui nivel sporit de încredere instituțională între Republica Moldova și UE. Cooperarea în domeniul securității presupune acces la informații relevante pentru planificarea operațională, evaluarea riscurilor și gestionarea crizelor, iar protejarea acestora reprezintă o condiție indispensabilă pentru aprofundarea relațiilor bilaterale. Rezultatele indică astfel că instituționalizarea cooperării s-a realizat gradual. Acordul-cadru a creat posibilitatea participării la operațiuni, iar acordul privind informațiile clasificate a consolidat infrastructura juridică necesară unei cooperări mai complexe. Aceste mecanisme au pregătit trecerea de la participarea punctuală la misiuni externe spre dezvoltarea unor capacități de securitate în interiorul Republicii Moldova.

Contribuția participării la misiunile PSAC. Participarea Republicii Moldova la misiunile și operațiunile UE prezintă o dublă semnificație. Pe de o parte, statul contribuie la eforturile internaționale de menținere a păcii, prevenire a conflictelor și stabilizare. Pe de altă parte, personalul detașat dobândește experiență practică în medii operaționale multinaționale și se familiarizează cu procedurile, standardele și mecanismele de comandă ale UE. Studiul realizat de Pîntea, Helly și Panainte relevă

că participarea Republicii Moldova la PSAC poate sprijini profesionalizarea personalului, dezvoltarea interoperabilității și reforma sectorului de securitate și apărare [14]. Implicarea experților civili și militari în misiunile europene facilitează transferul de bune practici și crearea unei categorii de specialiști capabili să aplice experiența dobândită în instituțiile naționale. Beneficiile nu trebuie însă supraestimate. Participarea unui număr limitat de experți nu produce automat o reformă instituțională amplă. Impactul depinde de existența unor mecanisme naționale prin care experiența acumulată să fie valorificată ulterior, inclusiv prin promovarea personalului, instruirea altor funcționari și integrarea lecțiilor în procedurile instituțiilor de securitate. În lipsa unor asemenea mecanisme, efectele participării pot rămâne individuale și temporare. Cooperarea în cadrul PSAC contribuie și la consolidarea profilului extern al Republicii Moldova. Un stat de dimensiuni reduse își poate spori vizibilitatea internațională nu prin capacități militare extinse, ci prin participarea predictibilă la acțiuni multilaterale, furnizarea de expertiză și asumarea responsabilității pentru securitatea internațională. Astfel, Republica Moldova se afirmă nu numai ca beneficiar al asistenței europene, ci și ca partener care poate contribui la obiectivele comune de securitate.

Reorientarea cooperării spre reziliență și amenințări hibride. O constatare esențială a cercetării este schimbarea treptată a centrului de greutate al cooperării. În etapa inițială, accentul era pus pe participarea Republicii Moldova la misiuni desfășurate în afara teritoriului național. După deteriorarea mediului regional de securitate, cooperarea s-a orientat tot mai mult spre consolidarea capacității interne de prevenire și gestionare a crizelor. Busola strategică a UE identifică amenințările hibride, atacurile cibernetice, manipularea informațională și vulnerabilitățile infrastructurilor critice drept provocări majore pentru securitatea europeană [4]. Această abordare corespunde necesităților Republicii Moldova, care se confruntă cu ingerințe externe, dezinformare, atacuri cibernetice, presiuni energetice și tentative de destabilizare a instituțiilor publice.

Strategia securității naționale a Republicii Moldova reflectă aceeași evoluție conceptuală. Documentul tratează securitatea într-o manieră multidimensională și plasează reziliența instituțională, securitatea cibernetică, protecția spațiului informațional și cooperarea cu partenerii externi printre prioritățile statului [5]. Convergența dintre documentele strategice europene și cele naționale facilitează dezvoltarea unei agende comune și permite orientarea asistenței UE spre vulnerabilitățile concrete ale Republicii Moldova. Prin urmare, cooperarea în cadrul PSAC nu mai poate fi evaluată exclusiv prin numărul persoanelor detașate în misiunile externe. Indicatorii relevanți includ dezvoltarea capacităților de gestionare a crizelor, calitatea coordonării interinstituționale, securitatea comunicațiilor, capacitatea de identificare a amenințărilor hibride și eficiența răspunsului autorităților naționale.

Rolul EUPM Moldova. Instituirea Misiunii de Parteneriat a UE în Republica Moldova a marcat trecerea la o formă directă de asistență în domeniul securității. Mandatul EUPM Moldova este orientat spre consolidarea capacităților autorităților naționale de gestionare a crizelor și contracarare a amenințărilor hibride, inclusiv în domeniul securității cibernetice și al manipulării informaționale [6]. Importanța misiunii derivă din caracterul său civil, consultativ și adaptat necesităților Republicii Moldova. EUPM nu substituie instituțiile naționale și nu exercită atribuții executive, ci oferă expertiză, consiliere strategică, instruire și sprijin pentru dezvoltarea procedurilor. Această formulă respectă suveranitatea statului și permite consolidarea capacităților interne fără instituirea unor structuri externe paralele.

EUPM Moldova demonstrează și extinderea conceptului de securitate promovat de UE. Amenințările actuale nu sunt exclusiv militare, ci vizează funcționarea instituțiilor, încrederea populației, sistemele informatice și capacitatea statului de a comunica eficient în situații de criză. În consecință, reziliența instituțională devine o componentă indispensabilă a apărării naționale. Eficiența misiunii depinde însă de capacitatea instituțiilor moldovenești de a absorbi asistența oferită. Recomandările și programele de instruire pot produce rezultate durabile numai dacă sunt susținute de voință politică, personal calificat, stabilitate instituțională și resurse financiare suficiente. Fluctuația funcționarilor și fragmentarea competențelor pot reduce impactul asistenței europene.

Parteneriatul de securitate și apărare din 2024. Parteneriatul de securitate și apărare dintre UE și Republica Moldova reprezintă cea mai avansată etapă a cooperării bilaterale. Documentul extinde agenda comună asupra dialogului politic, participării la misiuni PSAC, combaterii amenințărilor hibride, securității cibernetice, gestionării frontierelor, dezvoltării capacităților de apărare și cooperării în domeniul industriei de apărare [7]. Rezultatul principal al parteneriatului constă în trecerea de la proiecte și acțiuni sectoriale la o abordare strategică integrată. Diferitele dimensiuni ale securității nu mai sunt tratate separat, ci sunt incluse într-un cadru comun de coordonare. Această evoluție permite stabilirea unor priorități pe termen mediu și corelarea asistenței europene cu necesitățile instituțiilor naționale. Parteneriatul confirmă, de asemenea, creșterea importanței Republicii Moldova pentru securitatea UE. Stabilitatea statului moldovean este relevantă nu doar pentru securitatea națională, ci și pentru securitatea frontierei estice a UE, gestionarea consecințelor războiului din Ucraina și prevenirea extinderii influențelor destabilizatoare în regiune. În același timp, parteneriatul nu echivalează cu garanții colective de apărare și nu transformă Republica Moldova într-un stat membru al unei alianțe militare, deoarece reprezintă un cadru de cooperare, asistență și dezvoltare a capacităților. Această delimitare este importantă pentru interpretarea realistă a documentului și pentru evitarea unor așteptări publice nejustificate.

Neutralitatea și cooperarea în domeniul apărării. Statutul constituțional de neutralitate al Republicii Moldova constituie unul dintre subiectele centrale ale dezbaterilor privind cooperarea în cadrul PSAC. Analiza documentelor arată însă că neutralitatea nu exclude dezvoltarea capacității naționale de apărare, participarea la misiuni internaționale de menținere a păcii sau cooperarea cu UE în domeniul gestionării crizelor. PSAC nu reprezintă o alianță militară bazată pe integrarea automată a statelor terțe într-un sistem de apărare colectivă. Participarea Republicii Moldova se realizează pe baza acordurilor și deciziilor proprii, cu respectarea legislației naționale [1]. Misiunile civile, instruirea personalului, securitatea cibernetică, gestionarea frontierelor și contracararea amenințărilor hibride sunt compatibile cu necesitatea unui stat neutru de a-și proteja instituțiile și populația. Problema principală nu constă, prin urmare, în incompatibilitatea juridică dintre neutralitate și cooperare, ci în interpretarea politică și publică a acesteia. Comunicarea insuficientă poate favoriza dezinformarea și prezentarea cooperării cu UE ca abandonare a neutralității. Autoritățile trebuie să explice diferența dintre neutralitate, lipsa capacității de apărare și cooperarea internațională pentru consolidarea securității naționale.

Beneficiile și limitele cooperării. Rezultatele cercetării permit identificarea mai multor beneficii ale cooperării Republicii Moldova cu UE în cadrul PSAC: dezvoltarea cadrului juridic și instituțional; instruirea personalului civil și militar; sporirea interoperabilității; accesul la expertiză și bune practici; consolidarea gestionării crizelor; dezvoltarea securității cibernetice; combaterea amenințărilor hibride; precum și apropierea graduală de standardele europene de securitate. Aceste beneficii sunt însă limitate de o serie de factori interni. Republica Moldova dispune de resurse financiare și umane reduse, iar detașarea experților poate genera deficit de personal în instituțiile naționale. Procedurile administrative complexe și lipsa unor stimulente profesionale pot diminua interesul specialiștilor pentru participarea la misiuni. Studiile anterioare au semnalat aceste dificultăți încă din etapa inițială a cooperării [8]. O altă limită este coordonarea interinstituțională insuficientă. Domeniul PSAC implică autorități cu atribuții diferite în politica externă, apărare, afaceri interne, securitate cibernetică și gestionarea situațiilor de criză. În absența unui mecanism eficient de coordonare, activitățile pot deveni fragmentate, iar resursele europene pot fi utilizate neuniform. Instabilitatea politică și schimbarea priorităților guvernamentale pot afecta continuitatea cooperării. Reformele din domeniul securității necesită planificare multianuală, investiții constante și consens instituțional. Politizarea excesivă a subiectului securității reduce predictibilitatea și vulnerabilizează proiectele pe termen lung.

Interpretarea generală a rezultatelor. Rezultatele confirmă ipoteza potrivit căreia aprofundarea cooperării cu UE în cadrul PSAC contribuie la consolidarea

rezilienței instituționale și a capacităților naționale de securitate. Acordurile din 2012 și 2017 au creat fundamentul juridic al cooperării [2], Busola strategică și Strategia securității naționale au asigurat convergența priorităților [4], iar EUPM Moldova și Parteneriatul de securitate și apărare au extins cooperarea spre domenii strategice și operaționale [6]. Cercetarea demonstrează că relația bilaterală a trecut printr-o transformare calitativă. Republica Moldova nu mai este doar un stat terț invitat să contribuie la misiunile UE, ci un partener sprijinit în dezvoltarea propriilor capacități de securitate. Cooperarea a evoluat de la dimensiunea externă, reprezentată de participarea la operațiuni, spre dimensiunea internă, orientată spre reziliență, gestionarea crizelor și protejarea instituțiilor. Totuși, UE poate furniza expertiză, instruire, asistență financiară și mecanisme de cooperare, dar nu poate substitui responsabilitatea instituțiilor naționale. Eficiența PSAC pentru Republica Moldova depinde de capacitatea statului de a transforma sprijinul extern în reforme interne durabile, de a forma și menține personal calificat și de a asigura coordonarea politicilor de securitate. Prin urmare, PSAC reprezintă pentru Republica Moldova atât un instrument de consolidare a securității naționale, cât și un mecanism de apropiere strategică de UE. Valoarea sa nu se limitează la participarea la misiuni civile și militare, ci include transferul de standarde, dezvoltarea instituțiilor și integrarea graduală în sistemul european de gestionare a crizelor și contracarare a amenințărilor.

Concluzii și recomandări. Analiza cooperării Republicii Moldova cu UE în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comune demonstrează că relația bilaterală a evoluat de la un dialog politic și tehnic limitat la un cadru juridic, instituțional și strategic complex. PSAC a devenit pentru Republica Moldova nu doar un mecanism de participare la misiunile civile și operațiunile militare ale UE, ci și un instrument de modernizare a instituțiilor naționale, dezvoltare a capacităților de gestionare a crizelor și consolidare a rezilienței statului.

Fundamentul juridic al cooperării este asigurat de prevederile Tratatului privind UE, care reglementează utilizarea capacităților civile și militare pentru prevenirea conflictelor, menținerea păcii și consolidarea securității internaționale [1]. Pentru Republica Moldova, Acordul-cadru privind participarea la operațiunile UE a creat posibilitatea implicării personalului civil și militar în misiunile europene și a stabilit condițiile juridice și operaționale ale acestei participări [2]. Acordul privind schimbul și protecția informațiilor clasificate a completat acest cadru, contribuind la sporirea încrederii instituționale și la dezvoltarea cooperării în domenii sensibile ale securității [3].

Rezultatele cercetării au demonstrat că participarea Republicii Moldova la PSAC produce beneficii importante pentru profesionalizarea personalului, creșterea interoperabilității și familiarizarea instituțiilor naționale cu procedurile europene de gestionare a crizelor. Implicarea în misiunile UE permite acumularea experienței

operaționale, transferul bunelor practici și consolidarea profilului internațional al Republicii Moldova. Totodată, efectele participării depind de capacitatea autorităților de a valorifica experiența experților detașați și de a integra cunoștințele dobândite în activitatea instituțiilor naționale [8].

O concluzie importantă constă în modificarea centrului de greutate al cooperării. Dacă în etapa inițială aceasta era orientată predominant spre participarea Republicii Moldova la misiuni desfășurate în afara teritoriului său, după deteriorarea mediului regional de securitate accentul s-a deplasat spre consolidarea rezilienței interne. Amenințările hibride, atacurile cibernetice, manipularea informațională, vulnerabilitățile energetice și riscurile la adresa infrastructurilor critice au devenit componente centrale ale agendei bilaterale [4, 5].

Instituirea EUPM Moldova marchează trecerea la o formă directă și specializată de sprijin european. Prin consiliere strategică, instruire și asistență tehnică, misiunea contribuie la consolidarea mecanismelor naționale de gestionare a crizelor și la dezvoltarea capacității de contracarare a amenințărilor hibride [6]. Caracterul civil și neexecutiv al misiunii confirmă că responsabilitatea principală pentru implementarea reformelor și dezvoltarea capacităților revine instituțiilor Republicii Moldova.

Parteneriatul de securitate și apărare dintre UE și Republica Moldova a consacrat o nouă etapă a relațiilor bilaterale. Documentul integrează într-un cadru strategic comun dialogul politic, participarea la misiunile PSAC, securitatea cibernetică, combaterea amenințărilor hibride, gestionarea frontierelor și dezvoltarea capacităților de apărare [7]. Prin acest mecanism, cooperarea depășește caracterul sectorial și dobândește o orientare multidimensională și pe termen lung.

Cercetarea confirmă ipoteza potrivit căreia aprofundarea cooperării cu UE în cadrul PSAC contribuie la consolidarea rezilienței instituționale și a capacităților naționale de securitate. Totodată, impactul cooperării nu este automat. Eficiența sa depinde de voința politică, continuitatea reformelor, coordonarea interinstituțională, existența resurselor financiare și umane și capacitatea Republicii Moldova de a transforma sprijinul extern în rezultate interne durabile.

Statutul constituțional de neutralitate nu exclude cooperarea cu UE în domeniul securității și apărării. PSAC nu reprezintă o alianță militară și nu presupune integrarea automată a statelor partenere într-un sistem de apărare colectivă. Participarea la misiuni civile, instruirea personalului, dezvoltarea securității cibernetice, combaterea amenințărilor hibride și consolidarea capacităților de apărare sunt compatibile cu obligația unui stat neutru de a-și proteja populația, instituțiile și suveranitatea. În același timp, cooperarea este afectată de unele constrângeri. Resursele financiare și umane limitate, deficitul de personal specializat, procedurile administrative complexe și lipsa unor stimulente profesionale pot diminua participarea la misiunile PSAC. Fragmenta-

rea competențelor între instituțiile responsabile de politica externă, apărare, afaceri interne, securitate cibernetică și gestionarea crizelor poate reduce coerența acțiunilor. De asemenea, politizarea subiectelor de securitate și comunicarea publică insuficientă pot favoriza dezinformarea și interpretarea eronată a cooperării cu Uniunea Europeană.

În ansamblu, PSAC reprezintă pentru Republica Moldova atât un instrument de consolidare a securității naționale, cât și un mecanism de apropiere strategică de UE. Valoarea acestei cooperări nu se limitează la participarea în misiuni și operațiuni, ci include transferul de norme și standarde, dezvoltarea instituțiilor, modernizarea sectorului de securitate și integrarea graduală în sistemul european de gestionare a crizelor.

Recomandări:

1. Elaborarea unui plan național de implementare a Parteneriatului de securitate și apărare. Documentul trebuie să stabilească obiective, instituții responsabile, termene, resurse și indicatori măsurabili pentru fiecare domeniu de cooperare.
2. Consolidarea coordonării interinstituționale. Este necesară instituirea sau revitalizarea unui mecanism permanent care să reunească autoritățile responsabile de politica externă, apărare, afaceri interne, securitate cibernetică și gestionarea crizelor.
3. Dezvoltarea unei rezerve naționale de experți pentru misiunile PSAC. Republica Moldova trebuie să creeze o bază de date a specialiștilor civili și militari, însoțită de proceduri transparente de selecție, instruire, detașare și reintegrare profesională.
4. Valorificarea experienței personalului participant la misiuni. Experții reveniți trebuie implicați în instruirea colegilor, elaborarea procedurilor și modernizarea instituțiilor, pentru ca experiența acumulată să producă efecte sistemice.
5. Simplificarea procedurilor de detașare. Cadrul administrativ și financiar trebuie revizuit pentru a reduce dificultățile tehnice și pentru a crește atractivitatea participării personalului național la misiunile civile și militare ale UE.
6. Consolidarea capacităților de gestionare a crizelor. Este necesară dezvoltarea mecanismelor de avertizare timpurie, planificare strategică, coordonare operațională și comunicare între instituțiile publice în situații de criză.

PSAC va depinde de capacitatea de a transforma documentele și mecanismele instituționale existente în rezultate operaționale concrete. Aprofundarea parteneriatului trebuie să urmărească nu numai sporirea asistenței externe, ci și asumarea responsabilității naționale pentru modernizarea sectorului de securitate, consolidarea instituțiilor și protejarea suveranității statului.

Referințe bibliografice

1. European Union. (2016). *Consolidated version of the Treaty on European Union: Title V, Chapter 2, Section 2—Provisions on the Common Security and Defence Policy, Article 42*. *Official Journal of the European Union, C 202*. https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/art_42/oj/eng
2. Council of the European Union. (2013). *Council Decision 2013/12/CFSP of 25 October 2012 on the signing and conclusion of the Agreement between the European Union and the Republic of Moldova establishing a framework for the participation of the Republic of Moldova in European Union crisis management operations*. *Official Journal of the European Union, L 8*, 1–10. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2013:008:FULL
3. European Union, & Republic of Moldova. (2017). *Agreement between the European Union and the Republic of Moldova on security procedures for exchanging and protecting classified information*. *Official Journal of the European Union, L 106*, 3–7. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22017A0422(01)
4. Council of the European Union. (2022). *A strategic compass for security and defence: For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security*. European External Action Service. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
5. Parliament of the Republic of Moldova. (2023). *Strategia securității naționale a Republicii Moldova* (Hotărârea Parlamentului nr. 391/2023). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141253&lang=ro
6. Council of the European Union. (2025). *Consolidated text of Council Decision (CFSP) 2023/855 of 24 April 2023 on a European Union Partnership Mission in Moldova (EUPM Moldova)*. *Official Journal of the European Union, L 110*, 30. https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2023/855/2025-05-20/eng
7. European Union, & Republic of Moldova. (2024). *Security and defence partnership between the European Union and the Republic of Moldova*. Council of the European Union. https://www.consilium.europa.eu/media/g12nbsvs/security-and-defence-partnership_eu-md_for-website-publication.pdf
8. PÎNTEA, I., HELLY, D., & PANAINTE, P. (2011). *Perspectivele cooperării Republicii Moldova în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună*. Chișinău. https://soros.md/wp-content/uploads/2022/11/PSAC-final.pdf